

In Nederland hebben we een democratie met vrijheid van meningsuiting. Weliswaar zijn niet alle partijen het erover eens dat het in principe onwenselijk is om die rechten in te perken tenzij hier zwaarwegende redenen voor zijn, maar in een niet al te recent verleden was het gezamenlijk delen van deze overtuiging één van de fundamenten van onze parlementaire democratie.

Dat recht kent weliswaar grenzen, maar die grenzen zijn met opzet beperkt tot zaken als het oproepen tot geweld, discriminatie en andere strafbare feiten. Verdere inperking van dit fundamentele recht is een radicale actie met verstrekkende gevolgen waarvoor zeer zwaarwegende redenen moeten zijn om het te overwegen. Voorts geeft de Memorie van Toelichting zelf al aan dat dit tevens een beperking is van andere grondrechten, wat maakt dat we dit voorstel nóg zwaarder moeten wegen dan al het geval is bij de wettelijke inperking van één grondrecht.

Het betuigen van steun en het nog veel vagere verheerlijken zijn meningen die we misschien niet leuk vinden, maar dat is geen reden om het uiten van deze meningen te verbieden. Sterker nog: het zijn juist de meningen die de macht niet leuk vindt waar de vrijheid van meningsuiting voor bedoeld is.

Dat is de eerste en belangrijkste reden om het een slecht idee te vinden om dit niet te doen. De praktische implicaties van een dergelijk verbod zijn ook reden tot zorg. Want in een wereld waar, om een voorbeeld te noemen, Palestina en Hamas nogal moeilijk van elkaar te scheiden zijn is het goed mogelijk dat het steunen van het onderdrukte Palestijnse volk wordt geschaard onder de noemer 'steunbetuiging aan terroristische organisaties'. Het verschil is een kwestie van interpretatie. Vanuit het perspectief van de Duitse bezetter was het verzet in moderne termen een terroristische organisatie. In een dictatuur als het Duitsland van Hitler was een dergelijk verbod heel normaal, maar in een vrij land geeft het geen pas om zulke meningen te verbieden.

Het zou ook kunnen opleveren dat populaire liederen, zoals rebelliederaren waarin de IRA als positief wordt gezien, ineens als steunbetuigingen aan een terroristische organisatie worden gezien. Zulke consequenties kunnen tot commerciële censuur of zelfcensuur van muziek en andere kunstvormen leiden. Als er iets is dat een duidelijk kenmerk is van een autoritair regime, is het de criminalisatie van cultuuruitingen - muziek, kunst en literatuur. Een vrije mening kunnen hebben en vormen kan alleen als dergelijke afwijkende meningen en uitingen waarin tot denken wordt aangezet ook een plaats hebben in de maatschappij. Dit moet kunnen zonder disclaimers en juist door spreekwoordelijk te schoppen tegen de gevestigde orde.

Een tweede reden om dit soort verboden te schuwen is het creëren van hellend vlak. Zodra we het 'normaal' gaan vinden dat de overheid bij wet bepaalt welke meningen wél en niet mogen, lopen we het risico dat dit een bestuurlijke trend wordt. We hebben dergelijke inperkingen van burgerlijke vrijheden al eerder gezien. In andere landen, maar ook in Nederland. Een goed voorbeeld hiervan is de opkomst van bestuursrecht als vorm van handhaving - met als bijkomend effect het omdraaien van de bewijslast, wat uiteindelijk geleid heeft tot situaties als de KOT-affaire en recentelijker het onwettelijk handelende interventieteam in Zaanstad. Wat begon met een onschuldige wens om efficiënter met verkeersboetes om te gaan heeft in enkele decennia mensen en gezinnen geruïneerd - met name kwetsbare minderheden. In deze gevallen is een Nederlander niet meer onschuldig tot het tegendeel bewezen is, maar schuldig zodra de overheid dat vindt, totdat de burger het aanvecht en de rechter anders besluit. En dat alles door het zeer redelijk klinkende idee dat het niet zoveel tijd zou moeten kosten om iemand te beboeten voor te hard rijden. Het criminaliseren van meningen moet niet de volgende trend in bestuurlijk Nederland zijn.

In de memorie van toelichting wordt gesteld dat de noodzaak van het verbod zijn grondslag vindt in de toegenomen online verspreiding van boodschappen. Daarbij wordt ook het overschrijden van landsgrenzen genoemd. Dat roept dus praktische vragen op over de handhaafbaarheid van het

verbod en of dit een voorsortering is op censuur van het internet (in strijd met de grondwet), met een beroep op de onhandhaafbaarheid van het verbod dat nu ter consultatie ligt. Tenslotte is een verbod nog altijd een misdrijf dat achteraf gehandhaafd wordt én geldt voor hen die zich in Nederland bevinden of Nederlands staatsburger zijn. Met andere woorden: wordt er met opzet een verbod dat weinig effect gaat hebben ingevoerd, teneinde het gebrek aan effect te kunnen misbruiken om nog zwaardere autoritaire beperkingen op de vrijheid van meningsuiting te kunnen leggen?

In een land waar de overheid zijn eigen burgers wantrouwt en steeds vaker bespioneert en tegelijkertijd steeds minder openheid van zaken geeft is dit geen onredelijke vraag en zorg. Het opgeven van vrijheid voor veiligheid is niet zelden het opgeven van beide.

Dan nog een zorg over het nut en de noodzaak van het voorgestelde verbod:

Terrorisme in Nederland is, ondanks de waarschuwingen van een zichzelf in stand houdende veiligheidssector, een zeer beperkt probleem. Er zijn weinig aanslagen en nog minder waarbij slachtoffers vallen. Bovenop alle zwaarwegende redenen om het voorgestelde verbod niet in te voeren, is er simpelweg geen aanleiding - noch acuut, noch structureel. Daarmee lijken het zaaien van angst en verdeeldheid en het scoren van politieke punten de voornaamste aanleidingen voor het voorgestelde verbod. Geen daadwerkelijke oorzaak, maar een fictieve met als doel over te komen als daadkrachtig in een tijd dat constructieve daadkracht bij het inmiddels demissionaire ver te zoeken is.

Daarbij komt ook nog dat er een verhouding is tussen hoe autoritair een overheid is en terrorisme. Geen directe, causale verhouding, maar de mate van vrijheid is wel degelijk een factor die bijdraagt aan de voedingsbodem voor de groei van terrorisme. Afgezien dus van dat we geen duidelijk probleem hebben, dat dit geen duidelijke oplossing is voor wat moet doorgaan voor een probleem, is het maar de vraag of het genoemde probleem van terrorisme niet eerder aangewakkerd wordt door het verbieden van sympathiserende uitingen. Stel, we accepteren dat terrorisme een groot probleem is, dan nog is criminalisatie van meningen waarschijnlijk een slecht idee: zelden draagt het criminaliseren van randverschijnselen bij aan het verbeteren van maatschappelijke problemen. Sterker nog: het creëert geen oplossingen, maar wel criminelen. Omdat mensen die voorheen niets fout deden, ineens crimineel zijn. Vanuit de criminologie weten we echter dat dit niet per sé het ongewenste gedrag voorkomt. Sterker nog, het heeft de kans averechts te werken. Het verschil tussen criminalisering van een deel van de vrijheid van godsdienst en geloofsonderdrukking is een kwestie van perspectief. Een radicale organisatie wijst op dergelijke verboden als bevestiging van de eigen positie als slachtoffer en de noodzaak van geweld.

De eerder genoemde zwaarwegende redenen om de vrijheid in te perken zijn er tegelijkertijd niet. De MvT bevat een aantal vage referenties aan online uitingen en concreet de wens om het dragen van een vlag te verbieden, maar er wordt niet een daadwerkelijk probleem benoemd noch wordt aangedragen hoe het verbod een probleem zou oplossen. Er wordt gesteld dat er een legitiem doel is, maar vervolgens wordt aangevoerd dat er uit jurisprudentie blijkt dat een verbod in andere landen een legitiem doel kan dienen. Het legitieme doel zelf wordt niet daadwerkelijk aangevoerd. Daarmee lijkt het alsof het doel vooral inhoudt dat het middel er komt. Er wordt tevens gesteld dat een beperking van de VVmU en andere vrijheden mag als dit bij wet voorzien is, maar dat is een cirkelredenering: tenslotte is dit een wetsvoorstel. Dat iets mag als er een wet voor is, is geen argument om de wet in te voeren.

Er wordt nog, bij wijze van argument, gerefereerd aan vergelijkbare wetgeving in het buitenland, maar dat verwijst ik gemakshalve naar de spreuk die mijn moeder altijd bezigde als klasgenoten iets deden wat zij onwenselijk vond: "als zij in de sloot springen, doe jij dat dan ook?"

Met andere woorden: de argumenten om deze radicale beperking van onze vrijheden in te voeren kunnen in het kort worden samengevat tot: wij willen bolletje, het kan (omdat het kan) en "maar hullie doen het ook". Dat zijn prima argumenten om een extra ijsje te nemen na het eten, maar een zeer slechte set argumenten om aan het fundament van onze vrije samenleving te gaan hakken.